

*Sarajevo, 2014 -
nekad, sad i uvijek*

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Sarajevska kotlina, uokvirena visokim planinama, naseljena je još od perioda neolita. U Butmiru su pronađeni ostaci jedne drevne kulture iz tog doba, u samom podnožju planine Igman. Poslije su ovom kotlinom prohodili Iliri, Rimljani, a kasnije Slaveni, koji su se srodili sa zatečenim stanovništvom i nametnuli mu svoju kulturu i jezik.

U Bosni su prije monoteizma bili prisutni mnogi plemenski kultovi dok kršćanstvo tu nije našlo svoje utočište. Izrazito jaka je bila Crkva bosanska, poznata i kao bogumilska crkva, koju su zbog njene posebnosti ortodoksna i katolička crkva prozvale heretičkom. U doba srednjeg vijeka ova kotlina je bila dio župe Vrhbosna, a historijski izvori kazuju da je tu bilo i sjedište djeda/dida, poglavara Crkve bosanske. Glavni grad župe bio je grad Hodidjed. O tom tajanstvenom gradu gdje je djed bosanski stolovao ne zna se mnogo, baš kao ni o bogumilima, iza kojih su ostali stećci kao nijemi svjedoci. Zna se, međutim, da je djed bosanski svoj štap, kao simbol vjerske vlasti, predao sultanu Mehmedu el-Fatihu kada je ovaj s vojskom osvojio kotlinu 1463. godine. Prelasci bosanskih krstjana, ili bogumila, na islam od tada su bili masovni u cijeloj zemlji. U narednih stotinu godina potpuno je nestalo bogumilsko učenje, ali su pojedini običaji ostali u narodu.

Nešto prije dolaska sultana Mehmeda el-Fatiha, tačnije 1457. godine, u ovu kotlinu je na čelu osmanske vojske stigao Isa-beg Ishaković. Historijski je poznato da je on bio iz velike ovdašnje feudalne porodice Pavlovića, da je kao dijete odveden na sultanov dvor, gdje je pohađao najbolje škole onog vremena i izrastao u vrsnog vođu, vojskovođu i državnika. Kada je dvadesetak godina kasnije došao u svoj rodni kraj, odlučio se za veliki podvig – podići novi grad po uzoru na velike osmanske centre. Sve što je podigao ostavio je u ime Boga za dobrobit naroda i korist generacija koje će doći. Napravio je i saraj, to jest dvor, po kojem je njegov grad i dobio ime Saraj-ovasi (dvor u polju).

Nije prošlo mnogo godina a na mjesto bosanskog namjesnika 1521. došao je Gazi Husrev-beg, po majci sultanov unuk, a po ocu bosanski sin. Bio je poznat kao sposoban vladar i veliki graditelj. Njegovoj zaostavštini pripadaju, pored Begove džamije, mnoge lijepe građevine u srcu današnje Baščaršije. U njegovo vrijeme je izgrađena i Stara pravoslavna crkva za potrebe pravoslavnih stanovnika Sarajeva.

U to vrijeme u Sarajevo je došla i velika grupa Jevreja sefarda. Bili su protjerani iz Španije, a ovdje su našli novi dom. Sarajevo tako poprima konture multietničkog grada, u kojem mirno zajedno žive muslimani, pravoslavci, jevreji i jedna manja zajednica katolika na desnoj obali Miljacke u mahali Latinluk, izgrađenoj oko male župne crkve.

Izgradnjom sefardskoga hrama u blizini Stare pravoslavne crkve i Begove džamije stvorena je jedinstvena atmosfera u srcu Baščaršije. U Evropi je tada bilo nezamislivo da u centru jednog velikog grada budu bogomolje svih monoteističkih religija. Ovaj mozaik popunjen je jednim od najvećih pravoslavnih hramova na Balkanu, Sabornom crkvom, prije odlaska Osmanlija, i gradnjom velike katoličke katedrale u neposrednoj blizini, po dolasku Austro-Ugarske monarhije.

Austro-Ugarska monarhija je po svom dolasku 1878. godine prigrllila i dodatno obogatila zatečenu raznolikost Sarajeva i cijele Bosne i Hercegovine. Sarajevo se urbaniziralo i gradilo po najmodernijim standardima, a ničim se nije remetio zatečeni red dobrosusjedstva i multikulturalnosti grada.

Izgrađene su mnoge lijepe građevine, parkovi i aleje, željeznice, prvi električni tramvaj u Evropi...

Sarajevo, u svojoj historiji, pamti i nemile događaje. Prije stotinu godina, 28. juna 1914. godine, izvršen je atentat na austrougarskog prestolonasljednika Franca Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju. Ovaj događaj se smatra neposrednim povodom izbijanja Prvog svjetskog rata.

Osim vojskovođa koji su kroz historiju palili i pljačkali grad, bilo je i prirodnih nepogoda i nesreća, poput poplava i velikih požara. Iako su ostavili teške i duboke tragove, oni nisu trajno oštetili duh Sarajeva, niti su ubili njegovo duhovno zajedništvo.

Borba Sarajlija protiv fašizma u Drugom svjetskom ratu rezultat je navedenog zajedništva i mentaliteta koji odbija prihvatiti rasnu, vjersku i etničku diskriminaciju. Tada je u pragu jedne sarajevske džamije spašena i sačuvana Hagada, jedna od najvrednijih jevrejskih knjiga u Evropi i svijetu.

Oslobođenje od fašizma donijelo je predah u kojem je grad doživio novu ekspanziju i novi napredak u okviru socijalističke Jugoslavije. Kruna tog prosperiteta bile su XIV zimske olimpijske igre 1984. godine. Digao se cijeli grad na noge i svi su pomagali kako bi Sarajevo bilo na visini zadatka. Prema riječima predsjednika Olimpijskog komiteta Juana Antonija Samarancha bila je to najbolje organizirana olimpijada do tada, a Sarajevo je ušlo u malu porodicu olimpijskih gradova.

Osam godina poslije Olimpijade oči cijeloga svijeta ponovo su bile uprte u Sarajevo, ali ovaj put ne po dobru. Grad je bio pod opsadom 1425 dana, što se smatra jednom od najdužih opsada u historiji modernog ratovanja. Oni koji nisu mogli razumjeti ili nisu mogli podnijeti Sarajevo i sve što je ono predstavljalo uperili su svoju mržnju i oružje ka njemu. Ipak, ono je, kao i mnogo puta prije toga, izdržalo, preživjelo i nadjačalo svoje neprijatelje. Grad se prkosno digao iz pepela, dostojno braneći titulu evropskog Jerusalema. Sarajevo je pobijedilo ne samo time što je opstalo nego i zato što je sačuvalo svoje principe.

Danas, u svome novom-starom ruhu, ono nudi dobrodošlicu svakom putniku dobronamjerniku i prava je poslastica za oči i dušu onoga koji u njega kroči.

Posljednjih godina vodeći turistički svjetski časopisi (Lonely Planet, National Geographic Traveller...) preporučuju Sarajevo kao jednu od najprivlačnijih novih turističkih destinacija u svijetu.

Sarajevo

Appelqual. - Apelova obala.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Obala Kraljina bana

Obala Kulina bana

Austro-Ugari su 1878. godine zauzeli Bosnu i počeli s naglom urbanizacijom i građevinskom ekspanzijom. To je najupečatljivije bilo u Sarajevu, gdje su prije svega odlučili izgraditi korito za rijeku Miljacku, koja je često plavila i pravila probleme građanima. Rezultat tog najvećeg i najskupljeg austrougarskog građevinskog poduhvata u Sarajevu bile su dvije moderne i lijepe obale. Nova desna obala postala je najreprezentativnija ulica u gradu, omeđena rijekom s jedne strane i nizom lijepih građevina s druge. Nove vlasti su za gradnju tih reprezentativnih graditeljskih zdanja dovele najbolje arhitekta iz cijeloga Carstva. Baš u ovoj ulici bit će pušten prvi električni tramvaj u Evropi, davne 1895. godine. Bila je to divna godina za grad, a u njoj je još završena i izgradnja korita Miljacke i zgrade Vijećnice.

Novoj ulici dali su ime Apelov kej ili Apelova obala, po poglavaru Zemaljske vlade. Ova slavna ulica više je puta mijenjala svoje ime. Danas ova obala nosi ime Kulina bana, jednog od najvećih srednjovjekovnih vladara Bosne i možda najistaknutijeg člana loze Kotromanića. O tome kako je dobar vladar i veliki dobročinitelj bio Kulin ban govori činjenica da je u narodu do danas, 800 godina poslije, ostala uzrečica „Od Kulina bana i dobrih dana“.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Česma kod Begove džamije

D ošavši u Sarajevo, bosanski namjesnik Gazi Husrev-beg krenuo je u veliku graditeljsku ekspanziju, koja se najviše odvijala u nekadašnjem Trgovištu, današnjoj Baščaršiji. Da bi ostvario svoje namjere, bila mu je potrebna i voda. Doduše, u to vrijeme Sarajevo je već posjedovalo jedan vodovod, napravio ga je osnivač grada Isa-beg Ishaković sredinom 15. stoljeća. To međutim nije bilo dovoljno za sve ono što je Gazi Husrev-beg naumio da pravi, te je odlučio dovesti novu vodu. Vrelo je pronašao sedam kilometara udaljeno od Sarajeva, na lokalitetu Donje Biosko. Tu je iz pećine izvirala jaka voda pa je po tome vrelo dobilo ime Crnilo. Vrelo je uredio i odatle prema gradu izgradio vodovod, koji traje sve do dana današnjeg. Na njega su se nanizale mnoge terazije i česme, među kojima je i Begova česma. Smještena je na vanjskom zidu harema Begove džamije, a spada u čifte česme, što u prijevodu znači da voda na njoj teče iz dvije jednake lule.

Ta česma je napravljena prije 1530. godine, dakle i prije Begove džamije. Legenda kaže da je prije gradnje džamije Gazi Husrev-beg pitao šta prvo treba biti izgrađeno kada se pravi džamija. Mnogi tadašnji neimari davali su različite prijedloge, a onaj koji je rekao da se prvo dovede voda izabran je za glavnog graditelja.

Hladna i pitka voda iz ove česme opjevana je i u pjesmama, u kojim se kaže da će se ovdje vratiti svako ko se barem jednom napije „vode s Baščaršije“. Zbog toga mnogi turisti, gotovo protokolarno, dolaze da se napiju čuvene „vode s Baščaršije“.

Sarajevo

Sarajevo

1910 - III / 12

Begova-Moschee

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Begova džamija

Begova džamija

Gazi Husrev-beg je porijeklom po majci bio sultanov unuk, a po ocu bosanski sin. Poznat je kao veliki vojskovođa, graditelj i do-brotvor. Bio je namjesnik Bosne od 1521. do 1541. godine, i u tom kratkom periodu postao je poznat po svojim graditeljskim poduh-vatima. Najveći i najznačajniji među njima bila je izgradnja velike džamije, tada najveće na Balkanu, koja će kasnije po njemu dobiti ime Gazi Husrev-begova (Begova) džamija.

Njezinu gradnju Gazi Husrev-beg je povjerio Perzijancu iz Tabriza i glavnom mimarar (graditelj) Osmanskog carstva Adžemu Esiru Aliju, poznatom arhitekti džamije Sulejmanije u Istanbulu. Sva je rađena od kamena, sa impozantnim kamenim stupovima i glavnom kupolom prečnika 15,2 metra. Ova džamija je jedinstvena po mnogim detaljima, pored ostalog i po prolazu koji kroz debele zidove vodi na manfilu – galeriju ispod centralne kupole.

Gazi Husrev-beg je do kraja svoga života ostao u Sarajevu, a ukopan je u turbetu u haremu upravo ove džamije. Iza sebe je još ostavio i najveći bezistan, najveći hamam, prvu višu školu u re-gionu – medresu, i mnoge druge lijepe građevine.

Begova džamija danas, pored svoje vjerske namjene, predstavlja jedan od glavnih turističkih simbola grada.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Basčarsija

Baščaršija

Na mjestu današnje Baščaršije u srednjem vijeku bilo je naselje poznato kao Stara varoš. Pokretač razvoja tog lokaliteta bio je pazar ili trgovište kakvog nije bilo u široj okolini. Narod je ovo trgovište nazvao „utorkovište“ jer se trgovalo utorkom. Ova raskrsnica puteva od istoka prema zapadu ubrzo će biti oživljena utemeljenjem Sarajeva u 15. stoljeću. Trgovište je s novom, osmanlijskom vlašću, zadržalo funkciju, ali je poprimilo novi izgled i polako je preraslo u čaršiju.

Procvat tadašnjeg Sarajeva i potreba stanovništva za raznim proizvodima zahtijevali su dosta novih zanata, pa su tako polako nicali i čaršije vezane za svoje esnafe. Nekadašnje trgovište na ovaj način postalo je skup 45 čaršija u kojima je bio obuhvaćen 81 zanat. Među svim tim čaršijama najljepša je bila Baščaršija, što u prijevodu znači glavna čaršija. Bila je najšira, a u njoj su bile smještene bakalnice (trgovine). Ostale čaršije su nosile imena esnafa koji su u njima bili smješteni, pa su tu bili: aščiluk (ugostiteljstvo), sarači (sedlari), tabaci (kožari), kujundžije (zlatno i srebrno) itd. Uspomena na njih sačuvana je putem imena ulica gdje su bili smješteni.

Sarajlije su vremenom, zbog spajanja čaršija, kompletan ovaj prostor prozvale Baščaršija, kako se i danas zove. Pored svojih kaldrmisanih sokaka, isprepletana je hanovima, crkvama i džamijama, tekijama, medresama, imaretima i sl. Jedina očuvana čaršija u svome izvornom obliku do dana današnjeg je Kazandžiluk. Prepoznatljive i turistički atraktivne su skoro sve ulice Baščaršije. U mnogima su danas galerije, restorani s poznatim bosanskim specijalitetima, ljetne bašte, kao i radnje sa starim i novim zanatima. U svako doba godine Baščaršija je jedan od najljepših i najživljih dijelova grada.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Baščaršija - Sebily

Sebilj

Sarajevo je u doba osmanlijske uprave imalo brojne česme, spominje se čak 158 javnih česmi koje je napajala vodovodna mreža duga 60 kilometara, što je bio evropski presedan. Tada je izgrađeno oko 300 sebilja. Svi su nažalost stradali dolaskom Eugena Savojskog 1678. godine, kada je u osvajanju Sarajeva porušio i zapalio cijeli grad.

Riječ sebilj potječe od arapske riječi „sebil“, što znači putnik. U njemu se voda dijelila žednima, putnicima i prolaznicima. Ponovo ga je izgradio sredinom 18. stoljeća carski vezir Mehmed-paša Kukavica u srcu Baščaršije. On nije dugo bio u funkciji i stradao je u jednom od požara pred sami dolazak Austro-Ugarske monarhije.

Austrougarske vlasti su se brzo srodile sa Sarajlijama, te su prepoznale šta ovdašnjim građanima predstavlja i znači sebilj. Odlučile su napraviti novi. Zadatak je povjeren Aleksandru Witteku, arhitekti koji je radio i Viječnicu. Novi sebilj je zadržan do danas, a rađen je u pseudomaurskom stilu, sa osmougaonom osnovom. Ima dvije česme i dva korita, a natkriven je kupolom. Izgradnja je završena 1891. godine.

Zanimljivo je da današnji sebilj, kao najreprezentativniji simbol Sarajeva, ima više replika širom svijeta. U vrijeme održavanja 14. zimskih olimpijskih igara njegova replika je poklonjena Beogradu, gdje se i danas nalazi. Zadnjih godina napravljeno je više replika, koje se nalaze u Bursi, Konji, Istanbulu i Novom Pazaru.

Sebilj je uokviren Baščaršijskim trgom i danas predstavlja mjesto sastajanja mladih i starih Sarajlija, i često je polazna tačka šetnje po Baščaršiji.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Latinska ćuprija

U neposrednoj blizini rimokatoličke mahale zvane Latinluk, koja se nalazila na desnoj obali Miljacke, Ali Ajni-beg je 1565. godine napravio kamenu ćupriju. Tako je zamijenjen stari drveni most, a Sarajevo je dobilo svoju treću kamenu ćupriju. Prvobitno je imala pet lukova, od kojih je jedan nestao u vrijeme Austro-Ugarske kada se pravilo korito Miljacke.

Specifičnost ove ćuprije nije samo u događajima kojima će njen kamen svjedočiti, nego i u tome što u svojim stupovima ima dva kruga koji služe da rasterete pritisak vode na most u vremenu visokog vodostaja. Poznato je kako naizgled mala Miljacka zna naglo nabujati, a upamćeno je da je voda prolazila kroz dva „oka“ Latinske ćuprije čak i dok nije bilo uskog korita. Tako je krajem 18. stoljeća usred velike poplave ova ćuprija bila i porušena, a obnovio ju je hadži Abdulah Briga, te joj postavio formu koju je zadržala do danas. Dva „oka“ su vjerovatno tada i postavljena na ćupriju, čime je trajno riješen problem urušavanja mosta.

Novo vrijeme je ovaj most upamtilo još po jednom događaju. Na njegovom desnom ulazu dogodio se 28. juna 1914. godine atentat na austrougarskog prestolonasljednika Franca Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju, što je bio jedan od neposrednih povoda za početak Prvog svjetskog rata.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Sinagoga

Sinagoga

O smanlijsko carstvo je krajem 15. stoljeća, u doba sultana Mehmeda el-Fatiha, kao nijedno drugo do tada, u svoje okrilje primilo prognane španske Jevreje sefarde. Od tada pa sve do danas Jevreji su sastavni dio bosansko-hercegovačkog društva. Dolaskom Austro-Ugarske počelo je i intenzivnije naseljavanje Jevreja aškenaza, koji su imali sva prava kao i ostalo stanovništvo Sarajeva i Bosne. Za svoje potrebe su gradili vjerske objekte, a jedna od njihovih bogomolja nikla je na lijevoj obali Miljacke, i tako je nastavljen trend uljepšavanja novoizgrađenih obala.

Ideja o gradnji aškenaske sinagoge potekla je od ugledne porodice Levi, a projekt je povjeren Josipu Vancasu, jednom od najvećih arhitekata Monarhije. Izgrađena je na pravougaonoj osnovi, u maurskom stilu, sa četiri dominirajuće kule pokrivene lijepim kupolama. Radovi su završeni 1902. godine, a prvi rabin je bio B. Buhvald.

Danas ova bogomolja predstavlja nacionalno blago Bosne i Hercegovine, u kojem se mole i okupljaju svi Jevreji, a tu je i sjedište Jevrejske opštine.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

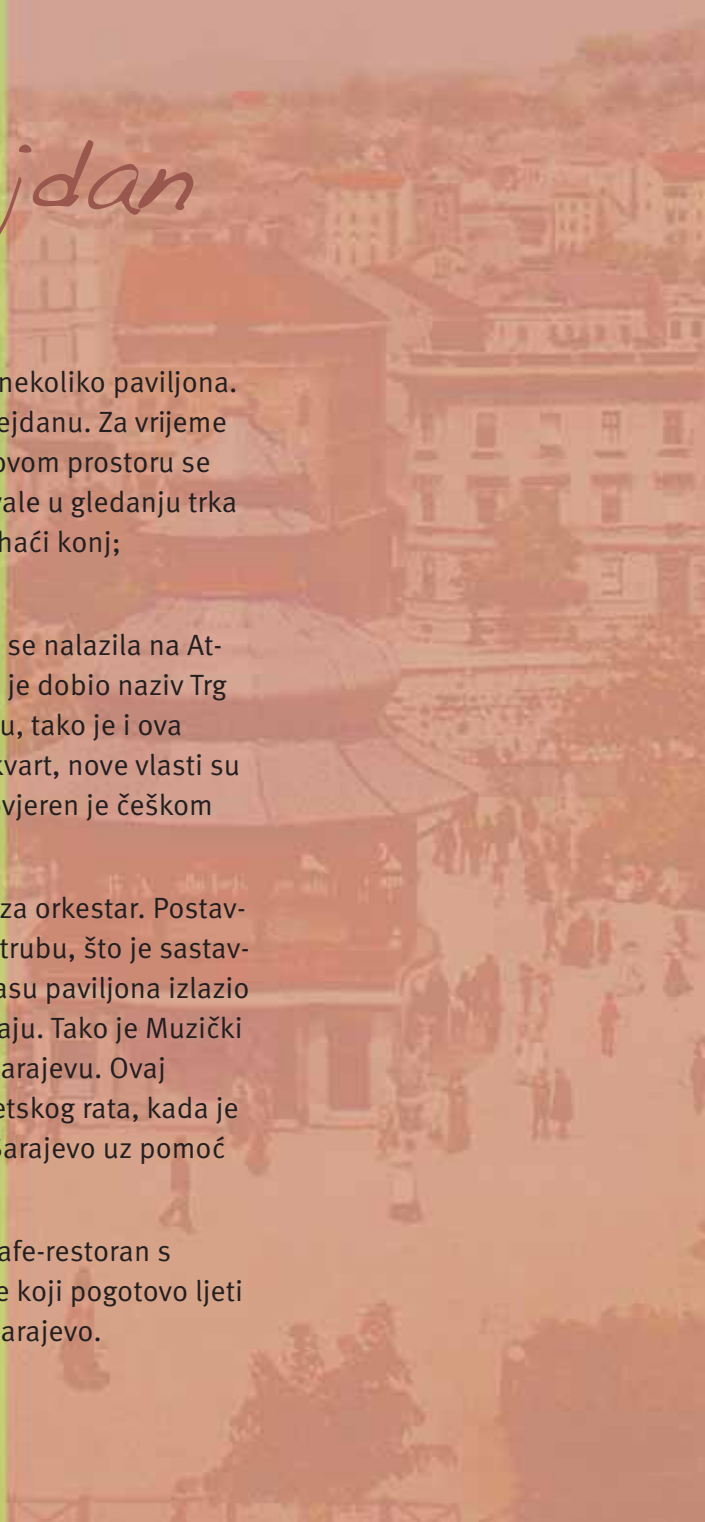
Atmejdan

Sarajevo je po uzoru na evropske gradove imalo nekoliko paviljona. Jedan od najpoznatijih je Muzički paviljon na Atmejdanu. Za vrijeme Osmanlijskog carstva na lijevoj obali Miljacke na ovom prostoru se nalazio mali hipodrom, gdje su stare Sarajlije uživale u gledanju trka konja. Tako je ovaj prostor i dobio ime (tur. *at* – jahaći konj; ar. *mejdan* – trg).

Po dolasku Austro-Ugara, od stare kasarne koja se nalazila na Atmejdanu napravljena je nova, a prostor ispred nje je dobio naziv Trg cara Franje. Kao što svaka vojska ima svoju muziku, tako je i ova kasarna imala svoj orkestar. Da bi uljepšale ovaj kvart, nove vlasti su odlučile napraviti muzički paviljon. Taj zadatak povjeren je češkom arhitekti Josipu Pospišilu 1911. godine.

U prvoj etaži bila je kafana, a na spratu prostor za orkestar. Postavljen je krov, koji je po svom dizajnu podsjećao na trubu, što je sastavni dio limene glazbe. Nedjeljom bi u 11 sati na terasu paviljona izlazio orkestar da svira, a Sarajlije bi dolazile da ga slušaju. Tako je Muzički paviljon postao i jedno od glavnih sastajališta u Sarajevu. Ovaj paviljon je bio u funkciji sve do početka Prvog svjetskog rata, kada je izgorio, a po završetku opsade grada vraćen je u Sarajevo uz pomoć Austrijske ambasade u Bosni i Hercegovini.

Danas je prostor Muzičkog paviljona galerija i kafe-restoran s ljetnom baštom, i ponovo okuplja Sarajlije i turiste koji pogotovo ljeti uživaju u hladu velikog parka i pogledu na staro Sarajevo.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Vijećnica

Po dolasku austrougarske vlasti javila se potreba za objektom u kojem će biti smještena gradska vlada. Kao idealna lokacija za novu zgradu gradske uprave izabrano je područje srednjovjekovnog sela Brodac, gdje je nekad Isa-beg Ishaković postavio temelje Sarajeva. Da bi se napravila Vijećnica, vlasti su pokupovale i vlasnicima otplatile nekoliko objekata, među kojima su bila i dva hana. Gradnja je povjerena arhitekti Aleksandru Witteku, koji je u neomaurskom stilu projektirao i gradio jedan od najskupljih objekata te vrste u cijelom Carstvu. Zanimljiva je anegdota da je arhitekt uspio izračunati koliko će cigli biti potrebno za izgradnju cijele zgrade, sa odstupanjem od samo tri cigle, što najbolje govori o kakvom se perfekcionista radilo.

Gradnja ovog zahtjevnog objekta završena je 1896. godine. Projektant nije dočekaо završetak radova, njegov perfekcionizam nije mogao podnijeti činjenicu da unutar aule Vijećnice nema dovoljno svjetlosti. Ovu grešku je smatrao nepopravljivom, psihički je pokleknuo, i oduzeo si je život. Radove je nastavio Ćiril Iveković, do tada manje poznati arhitekt, koji je za ovaj veliki problem našao jednostavno rješenje u vidu velike staklene kupole.

Ovaj najljepši austrougarski objekt u Sarajevu na samom početku opsade grada u potpunosti je spaljen, zajedno s blagom Nacionalne i univerzitetske biblioteke koja je u njemu bila smještena. Planirano je da rekonstrukcija Vijećnice bude završena 2014. godine.

Vijećnica je i danas jedan od glavnih simbola grada. Stoji na samom „ulazu“ u grad, ili „izlazu“ iz grada, i daje svakoj panorami Sarajeva posebnu prepoznatljivost.

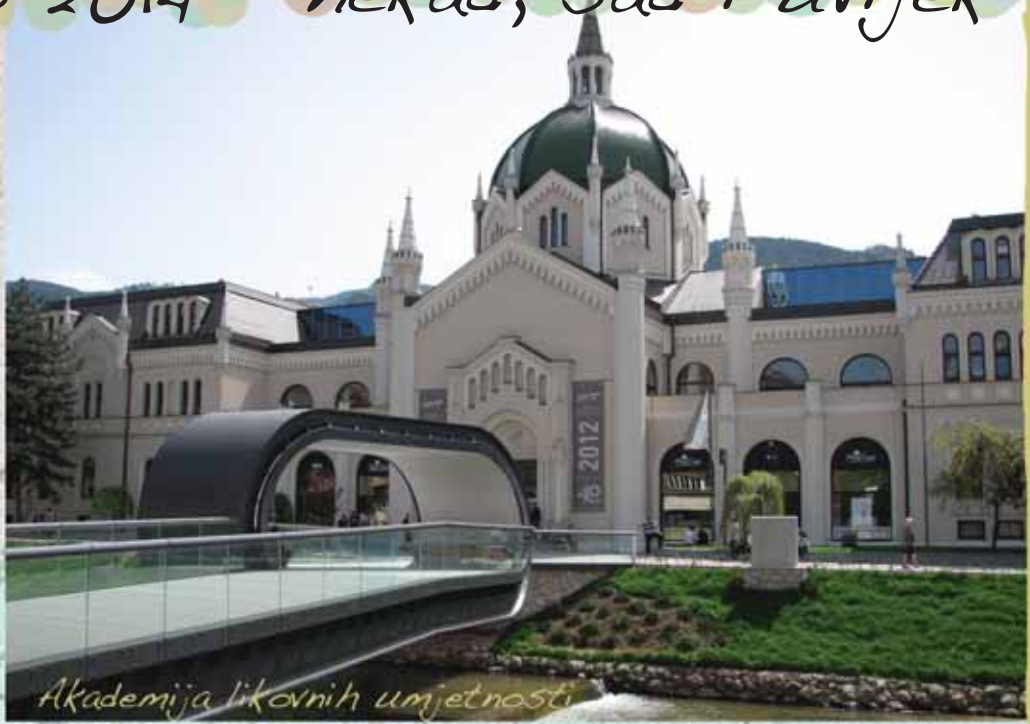

Handwritten text in German: "Größe Gottes! Welt ist nur ein 1/2 km alle in...
Gott ist...
Was gläubt!
Halle!"

Grüß aus Sarajevo.
Pozdrav iz Sarajeva.

Evangelistička crkva

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Akademija likovnih umjetnosti

Akademija likovnih umjetnosti

Planeri Sarajeva u doba austrougarske vlasti su po svaku cijenu željeli urediti obale Miljacke. Tako su se nizvodno od Vijećnice nanizale građevine pri čijoj su se izgradnji arhitekti takmičili koja će biti ljepša. Jedan od takvih nezaobilaznih objekata je i današnja Akademija likovnih umjetnosti, a nekadašnja Evangelistička crkva, smještena na lijevoj obali Miljacke. Naime, s Austro-Ugarskom u Sarajevo i druge bosanskohercegovačke gradove stigao je i određeni broj protestanata evangelista. Najznačajniji i najpoznatiji među njima bio je Filip Ballif, Štajerac i građevinski savjetnik pri Vladi, koji je inicirao izgradnju ove crkve. Zanimljivo je i to da je Ballif bio začetnik meteorologije u Bosni.

Projekt za gradnju Evangelističke crkve povjeren je češkom projektantu Karlu Paržiku, koji će u romansko-bizantijskom stilu napraviti ovo potkupalno zdanje 1899. godine. Iako je u Sarajevu bilo malo evangelista, oni su mahom bili bogati i utjecajni ljudi. Prvi župnik je bio Johann Ludwig Schaefer, a evangelistička općina je na svom vrhuncu imala 1500 članova. Odlaskom Austro-Ugara s ovih prostora polako nestaje i evangelista, pa se ovaj objekt kao napušten dodjeljuje Likovnoj akademiji 1981. godine.

Kroz mnoge rekonstrukcije i dogradnje sačuvan je stil, a kroz akademsku zajednicu sačuvano je dostojanstvo objekta. Gradnjom novog modernog mosta Festina lente (Požuri polako) objekt je dobio dodatno na značaju. Danas umjetnički svijet Akademije likovnih umjetnosti komunicira s dijelom grada preko puta, u kome se nalaze brojne umjetničke galerije i kafe-restorani, i koji će u skoroj budućnosti biti pješачka zona u kojoj će slikati i raditi sarajevski umjetnici.

Sarajevo — САРАЈЕВО
Serb. Kirche — Црква српска

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Saborna crkva

Pravoslavna Saborna crkva

Kako se povećavao broj pravoslavnog stanovništva u Sarajevu, pojavila se i potreba za gradnjom nove crkve s obzirom na to da je Stara pravoslavna crkva postala tijesna. Gradnja nove crkve u strogom centru Sarajeva trajala je oko 11 godina, a konačno je završena 1874. godine, pred sami odlazak Osmanlija.

Da bi se podigao ovakav objekt, tadašnji sultan Osmanskoga carstva Abdul Aziz lično je dao 500 dukata, koliko je za izgradnju ove crkve dao i srpski knez Mihajlo Obrenović. Sama crkva je rađena kao trobrodna bazilika s pet kupola i upisanim tlocrtnim krstom, dok je crkveni toranj rađen u baroknom stilu sa impozantnom visinom, do tada najvišom u gradu. Pošto je bio viši od munare Begove džamije, osmanlijske vlasti su to dopustile, ali su istovremeno dale da se munara Begove džamije blago poveća kako bi opet bila najviša u gradu.

Crkva je koštala 36.000 dukata, a ikonostas su radili majstori iz Rusije. Bila je pokrivena olovom, a kasnije su ga Austro-Ugari skinuli za potrebe Prvog svjetskog rata i na njegovo mjesto stavili lim. Tada su uzeli i olovno zvono teško oko 33 tone.

Okrružena na malom prostoru bogomoljama različitih konfesija, Saborna crkva upotpunjuje ljepotu i značaj suživota u Sarajevu danas i kroz vjekove.

SAR

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

SARAJEVO Kralja Aleksandra ulica
Крала Александра улица

Ulica maršala Tita

Kako su Austro-Ugari počeli graditi u Sarajevu, ubrzano su mijenjali i regulacione planove. Tako su počeli mijenjati i infrastrukturu, posebno u dijelovima koji su bili lošije izgrađeni i nisu bili od velike nacionalne važnosti. Jedan od novih projekata bio je rekonstrukcija i gradnja glavne ulice u Sarajevu, koja se nekada zvala Ćemaluša. Ime je nosila prema osnivaču džamije koja je nekada bila smještena u toj ulici.

Gradnja čuvenog hotela „Grand“ u pročelju ove ulice, po projektu Karla Paržika, nagovijestila je čitav niz lijepih i reprezentativnih objekata koji će krasiti centralnu gradsku ulicu. Ovaj hotel bio je u vlasništvu dvojice sarajevskih Jevreja, a građen je 1893. godine. Pola stoljeća kasnije uz tu zgradu će biti izgrađena i Vječna vatra u spomen antifašističkim oslobodiocima Sarajeva, a balkon iznad Vječne vatre postat će jedna od glavnih ceremonijalnih lokacija, odakle je govor držao i sam predsjednik Jugoslavije Josip Broz Tito.

Da bi se zaokružila vizija Ćemaluše kao centralne ulice, u njoj su postavljene i tramvajske šine za prvi električni tramvaj u Evropi.

Nakon atentata na Franca Ferdinanda ulica je dobila ime po njemu, a odmah po završetku Prvog svjetskog rata Kraljevina Jugoslavija je ulicu nazvala po kralju Aleksandru Karađorđeviću. Njeno najneslavnije ime bilo je u Drugom svjetskom ratu, kada se zvala ulica Ante Pavelića. Nakon oslobođenja grada ovo je postala Ulica maršala Tita, kako su se tada zvale sve glavne ulice u glavnim gradovima saveznih republika. Nakon raspada bivše države samo je u Sarajevu ova ulica zadržala Titovo ime.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Hotel Evropa

P

o dolasku Austro-Ugara došlo je do velike urbanizacije Sarajeva. Gradilo se na sve strane, a Sarajevo je počelo živjeti drugačijim životom. Ta građevinska atmosfera proćula se po Carevini, pa su ljudi iz cijele monarhije počeli dolaziti u Sarajevo da vide to ćudo od grada. Budući da je tada bio relativno mali grad, tadašnji hanovi i karavan-saraji nisu mogli sve te dobronamjerne goste primiti na konak ili na kraći boravak. Takve prilike su natjerale investitore i bogate ugledne trgovce da počnu graditi i hotele. Tako je izgrađen prvi hotel, koji je na svoj arhitektonski i ugostiteljski način obilježio epohu austrougarske vladavine. Hotel je napravljen u neposrednoj blizini Gazi Husrev-begovog karavan-saraja – Tašlihana, iz sredine 16. stoljeća.

Vlasnik ovog hotela je bio bogati trgovac, pravoslavac, ugledni Sarajlija – Grigorije Jeftanović, koji je gradnju hotela povjerio poznatom češkom arhitekti Karlu Paržiku.

Gradnja ovog raskošnog hotela, iako je bila zahtjevna, trajala je veoma kratko (samo godinu dana), što govori o velikoj ekonomskoj moći njegovog vlasnika. Kompozicija osmanlijske arhitekture Tašlihana i dugog bezistana je samo nadovezana novom arhitekturom, a hotel „Evropa“ je postao sjedište građana Sarajeva, sa centralnom kafanom u prizemlju koja je dobila naziv „Bećki salon“.

U toj kafani su sjedili najpoznatiji ugledni građani kao i gosti tokom cijele austrougarske vladavine, pa sve do danas. O njoj su pisali putopisci i književnici koji su posjećivali Sarajevo. Jedan od najpoznatijih naših i svjetskih književnika, a nerijetko viđen gost ovog hotela bio je i nobelovac Ivo Andrić, tadašnji građanin Sarajeva.

Današnji hotel „Evropa“ obnovljen poslije opsade Sarajeva živi svojim raskošnim sjajem, a građani i dalje prićaju svoje priće inspirirani enterijerom Bećkog salona.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Inat kuća

Uz gradnju objekata u Sarajevu vežu se razne zanimljivosti, ali nijedan objekt kod nas, pa ni u široj regiji, nije imao takvu priču kao što je imala Inat kuća. Priča je počela izgradnjom Vijećnice i uspostavljanjem tramvajske stanice u njenoj neposrednoj blizini. Baš na tom prostoru, do danas poznatom kao Mustaj-pašin mejdan, Austro-Ugarima je zasmetala jedna kuća koja se nalazila tik uz Šeher-ćehajinu ćupriju i tada već gotovo završenu Vijećnicu.

Budući da se nalazila tačno na mjestu gdje je trebala biti remiza za tramvaje, a ujedno je i smetala raskošnom eksterijeru Vijećnice, Austro-Ugari su tražili da je otkupe, kao i druge objekte u blizini. Kada su se vlasniku ove kuće, starom Benderiji, obratili za kupovinu, on je oštro odbio. Čak su mu nudili znatno više nego što vrijedi, ali on nikako nije želio prodati kuću. Tada se u slučaj umiješao i ministar finansija Benjamin Kallay, i jedino što se uspio s vlasnikom dogovoriti bilo je da se kuća, čerpič po čerpič, prenese na drugu obalu, tik uz Šeher-ćehajinu ćupriju, te da mu se usto da i kesa dukata.

Prenošenje ove kuće bila je atrakcija za Sarajlije, a inat (prkos) starog Benderije postao je tako legendaran da se ova kuća do dan-danas po njemu zove Inat kuća. Pričali su kako je znao sjesti nasred ćuprije, pripaliti lulu i pomno pratiti radove rastavljanja stare i izgradnje nove kuće.

Vlasnik kuće je po završetku bio zadovoljan, a kuća je postala sinonim sarajevskog inata odnosno prkosa.

Danas je pod nacionalnom zaštitom Bosne i Hercegovine i u njoj je smješten nacionalni restoran.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Strasmajerova ulica

Štrosmajerova ulica i Katedrala

Dolaskom Austro-Ugara u Sarajevo 1878. godine katolička zajednica je počela jačati i povećavati se mada su i u doba Osmanlija bili nastanjeni na desnoj obali Miljacke u mahali zvanoj Latinluk, sa svojom centralnom župnom crkvom. Porast katoličkog stanovništva je tadašnje Sarajlije zajedno s Austro-Ugarima potaknuo na gradnju nove glavne župne crkve u Sarajevu.

Za ovu namjenu vlasti su izabrale lokaciju na kojoj ni na kakav način neće ugrožavati druge vjerske objekte, koji su zbog multireligijskog mozaika grada bili u neposrednoj blizini. Sarajevo je i tada, a i danas, po ovome poznato.

Gradnja je povjerena arhitekti Josipu Vancašu, koji je katedralu napravio u stilu rane gotike, od tesanog kamena. Dva velika tornja na katedrali dosežu visinu od čak 43 metra. Katedrala je završena 1889. godine, a posvetio ju je biskup Josip Juraj Štrosmajer. Prema ovom biskupu ime je dobila i popularna ulica koja vodi na trg i glavni ulaz katedrale.

Sarajevska katedrala je središnja katolička katedrala u Bosni i Hercegovini. U njenoj neposrednoj blizini nalaze se Katolički bogoslovni fakultet i sjemenište te zgrada Nadbiskupije u kojoj je boravio i papa Ivan Pavao II tokom svojih posjeta Sarajevu 1996. i 2003. godine.

Trg ispred katedrale i Štrosmajerova ulica danas su mjesto okupljanja i druženja. Mnogobrojne ljetne bašte i kafe-restorani čine ovu ulicu i trg jednim od glavnih mjesta za izlazak Sarajlija i njihovih gostiju.

Sarajevo 2014 - nekad, sad i uvijek

Lidža

Ilidža

Jedna od najstarijih nastambina u Sarajevu je svakako Ilidža. Smještena je u podnožju olimpijske planine Igman, a dio nje je i Butmir, gdje su pronađene iskopine neolitske kulture. Rimljani su po dolasku u ove krajeve ovdje osnovali naselje s banjom. Privuklo ih je to što se na ovom lokalitetu nalazi izvor ljekovite sumporne tople vode. Danas znamo samo polovinu rimskog imena tog naselja Aqua S...

Razvoj ovog lokaliteta s njegovom ljekovitom vodom i prirodnim ljepotama relativno je stagnirao sve do dolaska Osmanlija. Oni su mu i dali današnje ime Ilidža (tur. *ilidža* – ljekovito kupalište, banja). Taj prostor postaje jedno od glavnih izletišta Sarajlija i ljetnikovac bogatih i uglednih porodica.

Najznačajniji razvoj Ilidže bio je u doba Austro-Ugara, koji su je gradnjom željeznice spojili s gradom. Tu je formiran hotelski ansambl koji je dugom i lijepom alejom povezan s Vrelom Bosne.

Cijelu Ilidžu Austro-Ugari su uljepšali mnogim parkovima, alejama i trgovinama, a uz njih su podigli i tri prelijepa hotela sa specifičnim imenima: Austria, Hungaria i Igman. Uz ta karakteristična imena na jedinstven način su spojili Austro-Ugarsko carstvo i lokaciju izvorišta rijeke Bosne. Skoro u nepromijenjenom obliku, ovi hoteli postoje i danas. Baš tu je, uoči atentata, odsjeo prestolonasljednik Franc Ferdinand sa svojom suprugom Sofijom prije 100 godina.

Danas su Ilidža i Vrelo Bosne među najljepšim izletištim a i lječilištima Sarajlija, a hoteli mjesto gdje turisti rado odsjedaju kad dođu u Sarajevo.

*Sarajevo 2014 -
nekad, sad i uvijek*

Turistička zajednica Kantona Sarajevo
Za izdavača: Prof. dr. Šemsudin Džeko
Idejni koncept i dizajn: Tamara Koren Sirčo
Tekst: Mufid Garibija